

ISTORIE ȘI FILOSOFIE

MODELE DE SUPRIMARE A FENOMENULUI SUBCULTURII ÎN MEDIUL PENITENCIAR

Tatiana MĂRGĂRINT

O piedică în resocializarea cu succes a deținuților este subcultura penitenciară. Persoana fiind adusă în penitenciar înțelege că a ajuns într-o comunitate cu o organizare neformală bine conturată, cu norme și valori proprii, diferite de cele general acceptate. Persoana este nevoită să se adapteze la noul mediu prin acceptarea acestor noi norme, valori și forme de interacțiune socială, se află permanent în stare de tensiune nervoasă, deoarece un pas neglijent poate să îi înrăutățească viața sa în penitenciar. Din start apare contradicția alimentată de subcultura penitenciară, pe de o parte, și normele formale promovate de administrație, de programele educative aplicate, pe de altă parte. În aceste condiții, persoana se dezobișnuiește de normele și valorile general acceptate și le interiorizează pe cele din mediul penitenciar, criminale, iar ca rezultat poate fi adoptat un comportament post-penitenciar ilegal.

Psihologii ne spun că activitatea de combatere a subculturii penitenciare este una care presupune stres, frustrare, nesiguranță, conflicte interpersonale și intrapersonale, impact asupra capacității de muncă. Succesul în combaterea subculturii penitenciare presupune sporirea profesionalismului angajaților din penitenciare, dar și pregătire psihologică temeinică a lor care presupune: dezvoltarea controlului psihoemoțional, controlul stresului, familiarizarea cu metode și tehnici de relaxare psihologică, dezvoltarea abilităților de comunicare, întărirea motivației, voinței. Pregătirea juridică care permite reacționarea corectă la diferite situații în procesul de muncă, la fel, este de mare ajutor. Fără de toate acestea, pot apărea grave consecințe pentru deținuți și înșiși angajați.

Este importantă și muncă educativ-instructivă cu deținuții. Cercetările din domeniu arată importanța educației pentru om, ea îi oferă persoanei înțelegerea și interiorizarea unor astfel de valori, cum

sunt corectitudinea, omenia, relațiile armonioase dintre persoane, stil de viață sanogen etc. Această muncă poate fi realizată prin intermediul unor programe speciale, invitarea specialiștilor din diverse domenii, cum ar fi medicii, psihologii, pedagogii, filosofii practicieni, asistenții sociali, juriști, sportivi etc., care vor veni cu diverse recomandări care vor viza igiena, sănătatea, munca, educația, odihna, sportul, cultura comunicării, comportamentul sexual, soluționarea conflictelor, viciul fumatului, viciul drogurilor etc. Lectura, de către persoanele private de libertate, poate contribui la reeducare, doar că în penitenciare avem multe persoane cu nivel redus de instruire și orientare criminală pronunțată și ar trebui cu mici pași de soluționat această problemă. Biblioteca poate oferi un suport informațional care va fi de ajutor la eliberare.

Importanță deosebită o are analiza și aprecierea diverselor situații, activități în care sunt plasați deținuții pentru a putea adapta planul de educație, dar și prevenirea, lichidarea în fază incipientă a acțiunilor de natură agresivă, nelegale prin care straturile superioare din comunitatea deținuților încearcă să împiedice diverse activități educative, profilactice etc., planificate, organizate de către administrația penitenciarului. Astfel este necesară cunoașterea bună, permanentă a fiecărui deținut în special aspectele de ordin psihosocial de la încarcerare până la eliberare. Angajații trebuie să fie conștienți de faptul că criminalitatea este fenomen socialmente periculos ce desemnează ansamblul comportamentelor umane interzise de legea penală, săvârșite într-un spațiu, într-o perioadă determinată, inclusiv spațiul penitenciar.

Mulți dintre angajați consideră că subcultura penitenciară reprezintă un fenomen inevitabil, deoarece condamnații, în locurile de detenție, încearcă să găsească modalități de atenuare a condițiilor severe de detenție, de a-și găsi rostul său în mediul penitenciar. În mediul penitenciar sunt formate norme, valori, elemente lingvistice, conduite și interpretări proprii ale diferitelor situații care au loc în acest spațiu. De multe ori, acestea sunt neconforme cu ceea ce este acceptat în societate și ce este stipulat în cadrul legislativ. Sunt autori care afirmă că tradițiile au fost promovate de deținuți, din cauza „unei slabe supravegheri și a unei neimplicări din partea factorilor externi (atât

societatea în ansamblul ei, cât și instituțiile responsabile), fapt ce a condus la o segregare nu doar fizică și limitată temporal, dar totodată a realizat o graniță socială și un rol social negativ, cel de pușcăriaș, care nu se șterge în momentul finalizării pedepsei” [3].

Mediul penitenciar modifică foarte mult stilul de viață din cauza normelor formale și informale foarte stricte. Drept consecință sunt dificultățile întâlnite de către persoana eliberată de a se reintegra în societate. Penitenciarul devine un mediu patogen care nu poate atinge scopul de reajustare la normele sociale acceptate. „Fenomenul este denumit de sociologi «efectul pervers» al încarcerării și poate explica apariția unor efecte negative în procesul de reintegrare” [2]. Una dintre soluțiile propuse este implicarea preoților, medicilor, psihologilor, celor din domeniul artei să desfășoare activități de calitate în penitenciar, care vor duce la reducerea comportamentelor violente manifestate prin: bătăi, insulte, dispreț, alte abuzuri săvârșite în penitenciar cu acordul tacit al angajaților [1, p.201].

Dat fiind situația în instituțiile penitenciare din Republica Moldova, este necesar de elaborat un *model*, o schemă teoretică în domeniul dat pentru a reprezenta elementele fundamentale ale fenomenului subculturii penitenciare și modalitățile suprimării ei. Termenul *de model* este utilizat cu semnificația de imagine globală a liniilor dominante ce conturează un fenomen important, luând în considerare natura unităților componente și raportul dintre acestea, conform unor autori. Modelele sunt construite mintal pe baza delimitării problematicei specifice ale unui sistem și permit de a modela, de a descoperi regularități și tendințe în acest sistem. Metodele de bază ale minimalizării influenței negative a subculturii penitenciare trebuie să includă:

- componenta pedagogică care ar anihila influența negativă a subculturii penitenciare asupra majorității deținuților;
- componenta religioasă care ar neutraliza influența negativă a subculturii penitenciare asupra majorității deținuților;
- componenta organizațională și de drept care ar minimaliza influența negativă a subculturii penitenciare asupra majorității deținuților;
- lucrul corecțional cu deținuții, ținând cont de particularitățile individuale ale personalității deținutului;

- implicarea ONG-urilor, diverselor confesiuni religioase, părinților, în procesul de resocializare;
- crearea și îmbunătățirea condițiilor de trai, condițiilor la locul de muncă, mărirea numărului de stimulări pentru respectarea cerințelor specifice regimului de detenție;
- mărirea numărului de psihologi, asistenți sociali în instituțiile penitenciare care ar reuși să consilieze, lucreze cu fiecare deținut etc.

Pentru societatea în care trăim, scopul principal este acela de a păstra un echilibru, o ordine socială și normativă, prin folosirea mijloacelor de drept penal. Așadar, suprimarea fenomenului subculturii va aduce cu sine, în mod firesc, mult mai multe persoane care nu vor prezenta pericolul de a recidiva, iar pentru aceasta este nevoie de eforturi conjugate ale tuturor: angajați, deținuți, familie, societate, biserică, ONG etc. Antropologii având cunoștințe speciale în domeniul culturii, istoriei, politicului, biologiei pot oferi perspective care vor ajuta să soluționeze problemele ce țin de fenomenul subculturii penitenciare în ciuda faptului că este un fenomen care pare de a nu fi suprimat.

Referințe:

1. BRUNO, Ș. *Mediul penitenciar românesc. Cultură și civilizație carcerală*. Iași: Institutul European, 2006. 250 p.
2. BURCĂ, C., HUREZAN, L., POPA, P. *Adaptarea la mediul penitenciar – dinspre patologie spre resurse*. [Accesat 10.06.2019] Disponibil: [http://archive.icpa.ca/tools/download/1506/Adaptarea_la_mediul_penitenciar - dinspre patologie spre resurse - Penitenciarul Arad.pdf](http://archive.icpa.ca/tools/download/1506/Adaptarea_la_mediul_penitenciar_-_dinspre_patologie_spre_resurse_-_Penitenciarul_Arad.pdf)
3. ROTARIU, L. A fi liber: obișnuințe și evadări cotidiene în mediul penitenciar. În: *Revista română de sociologie*, 2016, serie nouă, anul XXVII, nr. 3-4, pp. 227-241. [Accesat 10.06.2019] Disponibil: <http://revistadesociologie.ro/en/sites/default/files/04-lrotaru.pdf>